

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassa postale) Videm 186.
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Leto VI. — Štev. 13 (114)

UDINE, 1. - 15. JULIJA 1955

Izhaja vsakih 15 dni

Spominčice na grob

Je res že leto dni — odkar ga ni? Kako da ga vidimo se včeraj, očeta Trinka, Mojzesu naše domačije.

Res je, lani smo pokopavali našega profesorja, monsiniorja Trinka. Leto je že, odkar so zaklenkali zvonovi, tužno zvonili preko naših vasic in bregov, žalostno jokali novico — ljudje božji, sročad Beneške Slovenije, tvojega Ivana Trinka ni več. Osiroteli smo klečali ob stezi, ko se je vil sprevod pogrebcev do Pjernoviča na pokopališče. Ko so padale težke kepe grude na krsto, so bile na naša srca, na vso osamljeno Beneško Slovenijo. Postalo nas je samih strah, ker smo brez njega....

Toda, ne! Naš živi rajnik je med nami. On noče solz na grob, on hoče le spominčic; želi, da se zmislimo na njegova dela; no terja, da izpolnimo njegov testament!

Saj

»On bil je pokoncu mož, vedno naravnost uprte oči, vedno v daljine nameren korak...« Zato ne sprašujte otročje

»Kam si odšel, kdaj se vrneš mi spet.«

Njega silni duh živi med nami; kakor božji blagoslov je vonjavo prezel naša srca in naše bolestno zemljo. Zato ob spominu na Trinka ne žaluj, slovenska domačija, zavriskaj in zapoi! Saj nam je zapustil bogati dan svoje dediščine. Stari rimski modrec Seneka uči lepo, da ob

smrti velikih mož tolazi vse globoka misel, da kar so oni zgradili ostane in bo vekovito.

Zato pa raje, krepki jantje, zorne deve, povijte šopek v spomin in ponesite jih v duhu na grob, tja v Trčman pod visoki Matajur. V šopek vpletite spominčice, modre in sinje, kot se pne nebo nad grobom, da bodo izpričale naš trajen spomin, da Trinka ne bomo nikoli pozabili. V šopek povežite tudi nageljnou rdečih, da bodo izpričali našo ljubezen, vročo in sveto, do njega. In tretja bodi bela roža vrtnica, ki naj bo priča plemenitih del in misli, ki se žive vijejo iz groba in nestrohnenjega Trinkovega srca.

Ena teh njegovih misli je kot orientalska pravljica, ki pravi o šopku in roži: »Rožni grm je imel cvet, ki je bil med vsemi najlepši, in temu cvetu je pel slavec svojo ljubezensko bol. Toda vrtnica je močala, ni ležala niti ena kapljica rose na njenih listih kot solza sočutja. Z vejico se je sklonila nad nekaj kamnov. »Tukaj počiva našečji naših, je roža dejala. »Nad njegovim grobom hočem votnati, nanj osuti svoje liste, kadar me vendar pretrese.«

Pevec in naš prerok je svoje telo spremenil v prst in iz te prsti bodo vzklike nove rože in nove spominčice.

Eno teh bomo, mi romarji na Njegovo grob, odlomili in si jo deli na srce ter v svet zavpili:

»To je vrtnica s Trinkovega groba.« Ona nas spominja na njegovo oporočko, in na našo sveto dolžnost do nje in zemlje naše!

Pozabljeni dežela

Zadnjič ste pod tem naslovom brali kakšen je socialni in ekonomski položaj naše dežele. Slika ni nič kaj prijazna, nič svetla. Bravci se nehote sprašujejo, kdo je takih razmer krv in kaj bo z nami, če ne bo šlo nič na boljše. Taka vprašanja se nehote vsljujejo vsakemu resnemu beneškemu Slovencu. Vsak se zaveda, da mora začeti najprej pri samem sebi. Vsak gospodar mora najprej sam, pa tudi če prav skromno, začeti z zboljševanjem v hlevu, na njivi, v gmajni, kjer pač more.

Seveda stori s tem nekaj malega le zase, za svoj ozki družinski krog. Kako je to težavno in zakaj, smo pokazali že v prvem članku.

Ce pa naj se dvigne gospodarski standard na splošno, ne zadostuje vse prizadevanje posameznikov ali soseske, tu mora že prisikočiti na pomoč skupnosti in država.

Kako naj se ta pomoč zbere in uresniči, o tem bi morali strokovnjaki napisati dolge razprave in državna oblast bi moralna na temelju znanstvenih izsledkov pravilno zgrabitati za delo in pomoč.

Naša dolžnost je, da danes vsaj v velikih obrisih nakažemo, kako bi se dalo in moralno tudi Beneški Sloveniji gospodarsko odpomoči.

Kakor veliki predeli na jugu republike, tako so tudi naši kraji zareta depressa ali kraji, ki jim mora država priskočiti na pomoč. To dejstvo bi moralno postati uradna ugotovitev, da ne ostanemo pozabljeni dežela. Pri nas bi ne bilo treba tudi milijonov in uradnikov kot vemo, da je drugod. Mi se zadovoljimo z manj, mi terjamo od države, kar je naša pravica, da nam zagotovi delo na domačih tleh. Dovolj se odtaka naše krvi v tujino, v kake javne kase pa teče samo naš težko prigranji denar. Delo na domačih tleh lahko država preskrbi že s tem, da dvigne našo živinorejo. Ta je močno padla, posebno v goratih krajih zaradi izseljevanja. Če bi država in po-krajina priskočila na pomoč za melioracijo hlevov, pašnikov, živinorejskih postaj, za zboljšanje pasme, bi že v kratkem času porastlo število živine. Poslediča bi bila ustavitev večjega števila modernih mlekan in strarnic. Ljudje bi dobili doma delo, zaslugek in zadovoljnost. Tako pa... pojdi v svet, dom probadaj, rod izgini!

Druži tak pripomoček bi bil z javnimi deli, ki bi lahko zaposlila domače moći: koliko cest, vodovodov, odtokov, hidro-

skih naprav je se potrebnih pri nas! Po drugih krajih vemo, da brezposelnim dajo delo v javnih deloviščih (cantieri del lavoro), kjer so res samo zaposleni, a dostikrat ne izvrše nobenega občne koristnega dela. Pri nas bi pa koristili državi, javnosti in revnini, brezposelnim domaćinom, če bi se oblasti odločile vsaj za nekaj nujnih javnih del po naših vaseh.

Tretji način, kako odpomoči socialno-ekonomski krizi Beneške Slovenije, je načrt in izvedba industrializacije v teh krajih. Tu ne bomo govorili o gradnji kakih tovarn, ki naj bi zrastle kot gobkar iz tal. Doslej še ni tod dovolj srovvin, da bi se začela vrteči vretena ali tovarniška kolesa. Imamo pa neko drugo prav tako dragoceno prvino, ki bi jo lahko izrabili, če bi država le dala začetni kapital. To je izkorisčanje vodnih sil za električno energijo, za elektrarne in tovarne. Naše reke Ter, Bela, Karnahta, Nedža imajo dovolj vodnatosti in tudi rečnega strmca ali padca. Z regulacijo strug in tokov bi naše vode postale bogat vir pogonskih sil. Iz tega vira bi pa prihajal tudi dohodek v to že klasično revno deželo. Ali se bo to zgodilo?

Poleg teh je še četrta možnost za zboljšanje gospodarskega stanja Beneške Slovenije in za možnost zasluga prebivalcem po naših vaseh. To je turizem. Naši kraji so znani po svoji prirodni lepoti. Divja planinska narava se menjuje z idiličnimi dolinami in širokimi kotlinami. Kdor ljubi silovitost v navari ali njeno

mirno tihotijte, vsak si lahko pri nas izbere sebi primeren koticek. Turistov, letoviščarjev, izletnikov bi lahko kar mrgele pri nas. Toda kaj ko manjka dobroih cest; komaj zdranes z glavne ceste, si že na šodu. Manjka urejenih gostišč in hotelov. Stopiš opoldne v gostilno, pa je morda še štedilnik mrzel. Manjka tudi razumevanje od strani javnih organov. Pride v vas družba izletnikov, pa že mezikajo javni može za njimi, češ, pazimo to so špijoni... od kitajskega cesarja. Začnejo celo spraševati in šikanirati. Drugič takih izletnikov, ki bi pustili kakšno palanko v gostilnah ali trgovinah ne bo več k nam. In prav turizem, organiziran in dobronameren, bi dosti prinesel v te kraje. Pokrajina bi se dvignila, domačini bi imeli zaslugek.

Takih vzgledov in načinov zboljšanja bi lahko našeli še cel patnošter, a že ti sami pokažejo, kaj bi se lahko vse pri nas naredilo, če bi oblast imela malo dobre volje.

Podpreti bi morala to pozabljeno deželo, saj njeni prebivalci že več kot sto let dajejo Italiji krvni in denarni davek!

Zakaj država ravna z njimi kot s pastorki? Čemu hoče, da ostanejo le hlapci in brusaci? Državljan zahteva tudi pravico, ka je izvršil vse svoje dolžnosti. Ali se bo kdo čudil, če se dviga nevolja in mržnja v človeku, ki prosi kruha, a mu država nudi kamen?

Ce je pa to po načrtu in nalašč, potem bo pa treba drugače spregovoriti.

Kaj se dogaja v Južnem Tirolu

Avtstrijski zunanj minister Figl je na univerzi v Innsbrucku obširno govoril o italijansko - avstrijski pogodbici glede ravnanja z nemško manjšino na Južnem Tirolskem. Napadel je italijanski tisk zaradi njegovega poročanja glede tega vprašanja, češ da piše v fašističnem duhu. Italijanskim državnikom je očital, da samo lepo govorijo, toda s praznimi frazami se ni mogoče zadovoljiti. Z manjšinami je treba ravnavati, kakor veleva Organizacija združenih narodov, katere članica hoče postati Italija. Figlov govor je zbulil v Rimu veliko nevoljo. Iz vladnih krogov poročajo, da bo italijanska vlada zahtevala na Dunaju pojasnila. Pred Figlovo iz-

javjo je italijansko zunanje ministrstvo priobčilo poročilo o položaju na Južnem Tirolskem, s katerim je zaman hotelo pomiriti Avstrije.

Konec kominforma?

Iz Washingtona poročajo, da računa ameriška diplomacija, da bo Sovjetska zveza razpustila kominform in da pride na njegovo mesto nova organizacija, ki bo skrbela za sodelovanje komunističnih strank. Kakor znano, je Stalin med vojno ukinil kominterno in jo nadomestil s kominformom, da bi ustregel želji zahodnih sil, s katerimi se je vojskoval proti Nemčiji in Japonski.

Avremo un governo nuovo?

Siamo ormai alle ultime battute. Il Presidente Gronchi ha affidato all'on. Segnigni un mandato esplorativo che ha lo scopo di accertare quale maggioranza parlamentare possa raccogliersi non già intorno ad una nuova formula di governo, ma ad un programma nuovo, che significhi veramente una nuova tappa nella ricostruzione democratica del Paese.

Infatti, il disagio che da molti mesi pesa sulla vita pubblica italiana ha radici profonde che vanno ben al di là delle solite macchinazioni politiche, delle meschine beghe, delle stesse rivalità personali dei nostri »maggiori« politici (delle quali abbiamo avuto un esempio fortunoso nelle vicende che precedettero ed accompagnarono l'elezione di Giovanni Gronchi alla suprema magistratura), disagio che ha un'ampiezza che trascende di gran lunga i motivi tradizionali della polemica di estrema destra e di estrema sinistra, e che non coincide nemmeno con le normali preoccupazioni del maggiore partito, la DC: è un profondo malessere che non trova riscontro esatto in nessuna impostazione tradizionale delle maggiori formazioni politiche, proprio perché esso è di portata eccezionalmente storica.

Non sfugge agli osservatori spassionati e meno legati al gioco tirannico delle fazioni — ci si scusi il termine che qui non ha significato meramente deteriore — come ai partiti che la storia recente aveva promossi a protagonisti sia da lunga pezza venuta meno l'ispirazione originaria, con che si spiega il fato grosso che li prende, quasi alla sprovvista, ogni qualvolta essi sono chiamati ad assumere precise responsabilità.

Il processo di ricostruzione democratica dello Stato, iniziato dieci anni fa e che aveva raggiunto una prima importante tappa con la promulgazione della Costituzione (1. gennaio 1947), ha subito da allora una penosa fase d'arresto, la cui responsabilità spetta tutta intera ai grossi partiti. Ci sono delle attenuanti, è vero: innanzi tutto la presenza di forze cospicue che non accettavano e non accettano in pieno le regole del gioco democratico e la conseguente necessità di difendersene; poi, la grande divisione ideologica — Occidente da una parte, Oriente dall'altra — alla quale i grossi partiti troppo supinamente si sono adattati; quindi, la rinascita sul piano politico di forze ostili al rinnovamento dello Stato in nome dei privilegi che già detenevano palesemente — ed ora detengono un po' clandestinamente — ai tempi dello Stato autoritario e fascista; per finire, la pretesa dei ceti privilegiati — negli ultimi tempi resa sfacciatamente manifesta — di assumere nella vita politica direttiva quello stesso peso che essi hanno di già nella vita economica.

Tutto ciò sarà possibile nella presente situazione? Ecco la domanda. Noi non siamo gli iconoclasti del momento che vogliono abbattere tutti gli idoli; siamo abbastanza democratici per renderci conto che il problema non si impone in questi drastici termini, anzi che il problema è anche più complesso di quanto possa apparire.

Ma se consideriamo la necessità di un gradualismo nel lungo processo di rinnovamento dello Stato e della società, nulla di meno riteniamo che una svolta si imponga, una svolta che indichi chiaramente gli obiettivi nuovi, che sono poi gli obiettivi vecchi sin qui accantonati.

La svolta è possibile oggi come oggi, e il suo significato non potrebbe essere sostanzialmente diverso da quello che abbiamo ora chiarito.

Il punto di partenza non può essere che il messaggio presidenziale del maggio scorso: nella carenza dei massimi organi politici invisi chiaramente nel gioco delle polemiche contrapposizioni fu quel messaggio a richiamare energicamente ai doveri dell'ora.

E' una nuova prassi, ne conveniamo. Ma chi ci dice che dobbiamo in ogni caso prendere esempio da altri Paesi che ebbero il culto e l'esperienza scaltrita della vita democratica? Paese elabora la sua esperienza su dati che gli son propri, e non solo per questo può venir meno l'ideale del sistema parlamentare; senza dire poi che il messaggio di Gronchi si limita — a parte l'accento servido che lo trasfigurava e che poté trarre in inganno gli osservatori metodici della nostra vita pubblica (ma ciò non durerà a lungo) — a prospettare un indirizzo fondamentale che è connaturato intimamente con la nostra Costituzione, anzi vorremmo dire che ne è la base o l'enunciato migliore, un indirizzo, insomma, che dovrebbe essere vangelo per tutti i governi italiani di oggi e di domani.

Ma perché questa svolta abbia il pieno significato che le compete, occorre che gli uomini responsabili siano veramente responsabili; una situazione nuova

(Continua in 3. pag.)

AHTEN

ZA PRAVIČNO IZPLAČILO VOJNE SKODE

Na zadnjem zasedanju kamunskega konsejja, ki ga je vodil šindik Bombardir, so med drugim emoglasno sprejeli »ordine del giorno« u katerej protestirajo pruti sistemom, ki so ga sprejele finančne autoritati za izplačevanje dane od uére, ki jo je utarpjelo naše ljudstvo u tej zadnji uéri. Kamunski konsej iz Ahtna je namreè kostatou, de je finančna ministracijon, ki je izplaèevala dane od uére tjem, ki u preteklih mjesecih nješ poslali ri-kors pruti parvimi akontam, asenjalna neko šomo za definitorijon likuidacion škoda, ki pa je to se kapi dosti buj basa od tje, ki so prej poslali reklam. Poleg tega je kamunski konsej protestou še zato, ker je finančna ministracijon, kar je doloèevala valor poškodovanu ali izgubljene imovine, doperala za oškodovanu u Ahtnu norme, ki so ble dobroèene za škodo buj baso od 75%. Ahten pa e mòu dosti veè škode, saj je biu Subid popounoma požgan an u tej vasi je škoda venca koj 90% an še dosti karvi te se preilo u tje krajih an zato no bi muorli prištevati ahtenski kamun med najbujo poškodovanu krase.

Zavoj tje kritic poziva kamunski konsej use raprežentante furlanskih kamunu, ki so tarpjeli zavoj faističnih represalij, de se jim pridružijo an de skupno protestajo an zahtevajo, de bi ta problem rešili u Rimu an plaçali po valorju likuidacion od dane od uére usjem u 'dnaki mjeri.

GORJANI

»ENTE FRIULI NEL MONDO«

Tu Vidme, so kako ljetu nazat, koštuli »ente Friuli nel Mondo«, k' o má, tej k' u pravi njea statut, inkarik za dati pomuoè an aštencijo našim djeloucem, ki so po svetu s trebuhom za kruhom. Tu Vidme u má tele »ente« velike uificihe, impiegade, presidente, viceprezidente an ne vjemod kaj šnjé funkcijonarjeu. To je da organ, k' u košta dosti an dosti milijonou lir po ljete an u je po-

tegne uón s kas od štada, provincije an kumunou. Na žalost naš kumun e daju adežion temu organu. Po, a to nje bo ljeuše, k' u dej adežion takemu organu, k' u se interesá, zak' no naši judje ta domah djelejte, ne po svjetu. »ente Friuli nel Mondo« o žova kuj za palanke spelati nam usem, a ne za pomati našim emigrantom.

Terska dolina, zapuščen svjet

Usak turist, k' u pride u naše kraje, u če spoznati u kaki mizerji no muorejo živiti naši judje. No slabu imprešjon, imprešjon mizerje, to se kapi, na če naraditi na turistovo sarce, že slaba oblačila judi. Dan senjo mizerje nu ču mu dati poti, po tikerih u bo muoru hoditi, na priti do kraja, k' e se ga zbrau za sve počitnice (vacanze). To e rjes, no nam mančajo poti, dobré poti. Nekéj no jih djelejte, tej to dole par Diniče anu to uoné Zavrhom, ma za venco prošperitat za naše uási, na bi muorla beti pokomodana cesta Čenta - Ter - Tanameja - Beli potok. Ta na ti poti kle, u se koncentruá uós moviment naše doline. Ta pot kle na živjenskoga interesa za nas usé. Bal nu tole cesto ljeupo komodal, to bi tjeo priti tu naše kraje pouno turište, tjebo beti veè komercija anu no bi tjeli itako se pouno pomati naši judje.

Cesta Ter-Beli potok na e že 12 ljet zapuščená. Muzač, Tanameja anu Belik potok so skuaže odrjezani od sveta, zak' tu te kraje to pride malo judi zato, k' pot na e usá razsuta anu dišipana. Judje

REZIJA

Iz popotne torbe

zagovarjati zaradi kakšne nesreće.

Zavil sem nato u prvo gostilno, da sem poplaknil jezo in strah zaradi skorajšne nesreće. Med razgovorom z domaćini sem izvedel, da je letos odšlo mnogo Stolbičanov in inozemstvo, zadnji so odšli prav te dni v Belgijo. Dejali so mi, da je v Italiji vedno manj dela, da ljudje ne dajejo nič veè brusit škarj in popravljat dežnikov, ko se pokvarijo kupujejo nove in zato manjka kruha Rezjanom. Res je, nič veè ne vidimo toliko škarjebrusov - Rezjanov, vsakdo sega po novih in vsak dan bolj modernih dežnikov in nihče pri tem ne pomici, da je zaradi tolikšne mode Stolbice, domovina škarjebrusov in popravljacev dežnikov, tako prizadeta.

Sergij Tomažin

NESRECA NA PASI

Pretekli teden se je pripetila huda nesreça 9 letnemu pastirku Clementu Francku iz Osojanov, ko je pasel koze v planini. Da bi bolje nadzoroval svojo čredo, je stopil na skalo pod katero je zjal globok prepad, a skala se je nenadoma utrgala in otrok je padel v globino kakih 30 metrov. Ko so ljudje, ki imajo tam blizu svoje planšarije, zaslišali vpitje na pomoč, so pastirčka rešili iz hudega brezna. Prepeljali so ga najprvo k občinskemu zdravniku v Ravencu, potem pa v bolniču v Humin. Pastirček si je pri padcu prebil čelo in dobil še veè drugih poškodb po telesu. Zdraviti se bo moral dalj časa.

UMRL JE NANDO PIELICH

Vso našo okolico je presenetila vest, da je po kratki bolezni preminul po vsej dolini poznani Pielich - Ferdinando-Nando, star komaj 54 let, doma iz Stolbice, lastnik gostilne in trgovine »All'arrivo«. Družini prerano umrlga Nanda izrekamo naše sožalje.

OPZOZILO VOJAŠKIH OBLASTI

Vojaške oblasti opozarjajo vse preblivalce občine Rezije, da naj se ne približujejo krajem ležečim med planinami Topol, Tanakoda, Nadhlijevi in hribi Predolna in Vršič, ker se bodo od 1. do 31. julija vršile vojaške vaje. To velja za čas med 7.-9. uro in 17.-19. uro za omenjene rok.

Kdor bi našel kakšno neeksploirano strelivo naj o najdbi takoj obvesti tamkajnim orožnikom.

POROKA

Poročila se je Miceli Mafalda, stara 23 let, s financarjem Angelico Fortunato iz Palerma (Sicilia).

»MATAJUR«

TAVORJANA

Z BALKONA JE PADLA

Cudicchio Alojzija, stara 72 ljet, doma iz Tavorjane, je 25. junija padla iz balkona, ki se je poderu, ker se je preveèagnila na ograjo. Zlomila si je roko, nogo in ušafala pretres možganu. Pejali so jo sbiti u špitau, a use zdravljenje ni niè pomagalo in čez štiri dni je umrla.

SV. LENART SLOVENOV

GRADNJA MLEKARNE IN PEKARNE

Donas se oglašamo tudi mi iz Gorenje Mjerse, de povjemó, de tudi mi pogrediuamo. Djelamo kar dve novi hiši, u parvi bo mlekarna in drugi pa foran za kruh. Objekt smo bli zlo potrebnih in zato smo kontent, ker s suojo mlekarno se bo višno zvišala producijon sjera in masla, sora nam bo pa daju usak dan fresak kruh.

ROJSTVA IN POREKE

U času od 8. maja do 5. junija 1955 so se u našem kamunu rodili tile: Goleš Nadja hči Emilia iz Ošnjega; Blediš Danijela iz Dolenje Mjerse; Blediš Danijela hči Lucijana iz Utane; Krizetič Assunta hči Adolfa iz Podutane.

Mjesca maja pa so se poročili tile pagi: Bevcer Vincenc iz Sv. Lenarta z Floreanci Marijo (Vancinova) iz Utane; Mateliš Dionizij (Lurin) iz Jagnjeda s Terliker Bernardo (Korteličova) iz Jagnjeda; Venuto Renzo iz Vidme s Simac Mirelo (Lahovo) iz Goreje Mjerse; Kjuk Mario iz Klenjá s Camugnero Ado (Kamunjarkova) iz Hlaste.

TAJPANA

To mà se nahordati zапуšченih vasi

prej vasi med sabo, koj djeleti ceste dou po Povjace an uón mez Repe.

NOVE ŠKOLE TU TIPANI, KARNAHTI AN VISKORŠI

Te dni smo zvjeteli, de bojo zgradili školo tudi u Gorenjem Barnasu. Država je že dodelila našemu kamunu 9 milijon lir za tisto djele. Do sadá škola je bila u privatnom prastoru in sevjeđa se od daleč ni odgovarjala predpisom, ki jih muora imjet usaka škola.

CEDAD

60 MILIJONU LIR ZA SUOLE U NADIŠKI DOLINI

Ministrstvo za javna dela (Ministero Lavori Pubblici) je nakazalo šestdeset milijon lir za gradnjo šuol u Nadiški dolini. Za gradnjo šuole u Matajurju in Strmici (Sovodnje) je bilo dodeljenih 10 milijon lir; za gradnjo otroškega vrtca u Kozici u šuole u Kravarju (Sv. Lenart) 16 milijon lir; za šuolo u Oblici (Srednje) 9 milijon lir; za šuolo Gorenjega Barnasa 9 milijon lir; za šuolo u Podbonescu 9 milijon lir; za šuolo u Topolovem (Grmek) 7 milijon lir.

Kar bojo zgrajene zgoraj povjedane šuole, bo ostalo le malo vasi, ki njemajo svojih šolskih prastorov. Pravijo, de bo država u prihodnjih ljetih poskarbjela za graditev šuol še u ostalih krajih Nadiške doline.

NOVA AUTOBUSNA LINIJA
CEDAD-GRADEZ

Z dnem 3. julija je začela voziti korjeira iz Cedada u Gradež (Grado). Korjeira bo vozila u Gradež cjele poljetje, a samo ob nedeljah. Vozni red te linije je tale: odhod iz Cedada ob 7.30, odhod iz Gradeža ob 19. uri.

PODBONESEC

VAŽNOST LANDARSKE JAME

Ljetos je paršlo u Landar že dosti turist. Do donás, čeglih še njesmo imeli dosti ljepega vremena, jih je paršlo več kot druga ljeta cjele poljetje. Usi si se vjeda ogledajo znamenito Landarsko jamo, saj postaja usak dan buj poznanja, ker o njej nimar veè pišejo žornali in revije. Ljetos je bilo posebno dosti turistu in tudi domaćinu Nadiške doline, kar je bila »sagra« sv. Ivana. Turisti so gledali s posebnim zanimanjem obnovljeno cjerkev, ki jo krase priznane artistične slike, ki so djelo bratov Kostaperarja iz Cedada.

Z NOGO POD AUTO

Pretekli teden se je dogodila Zamparo Armandu iz Cedada huda prometna nesreça, na cesti, ki peje iz Vidme u Cedad. Zamparo, ki se je peju s »ucciolome«, se je blizu Remanzaccia zaletu u auto, ki ga je šafir domaćin Birtič Jožef iz Podbonesca. Birtič je auto sobit ustavu, a Zamparo je imú že čampno nogu pod kolom automobile. Sobit so ga pejali zavoj zlomjene noge u špitau, kjer se bo muoriti ruzdraviti najmanj 40 dni.

PRAPOTNO

Kakuò je z malim obmejnim prometom

Kaduor je že kedaj hodú po naših krajih je lahko vidu, de smo z u buoštvu, ker use naše vasi, razen Ibane in Prapotnega, leže po golih malorodovitnih brjegev. Pardjela se komaj tarkaj, de se moremo preživljati tri mjeseca u ljetu, ostalo pa je trjeba use kupiti. Zavoj tega so naši ljudje parmuorani hoditi po svetu, de se zaslužijo kruh zase in za družino. U zadnjih ljetih se je iz našega kamuna izselio ali odšlo na sezonska djela kakih 500 djelancev in 150 češa. Djeluci so po većini okupani kot manovalji ali mizatorji u Franciji in Belgiji, čeče pa kot díkler po raznih mestih Italije. Ti djeluci zaslužijo zelo malo, ker njemajo mešterja in zato ne morejo buohvjé kaj pomagati družinam. Pomati se muoramo kakor moremo.

Par nas bi pa moglo biti buošje, ljeuše živjenje, če bi blu odprt kunfin. Kot je znano leži naš kamun gih par kunfin in na drugem kraju rijeke Idrije so Brda, dažela, kamor so naši ljudje nimar hodili na djelo, posebno u poljetnem času. Prej ku je blu postavljen kunfin so naši ljudje zaslužili u Brdih tarkaj, de jim ni bilo potrebno hoditi u tajšni injeri po svetu s trebuhom za kruhom.

Tu smo tjal povjedat zavoj tega, de bi bilo nujno potrebno, de bi oblasti potishte z akordi, ki jih djelajo s sosednjim državo za urediti malega obmejnega prometa. Par nas ljudje ne čakajo ure, de

bi blu tu rješeno, de bi se prej otreli velike gospodarske krize, ki je nastala u zadnjih ljetih.

Senator Pelizz, ki je biu pred nedouginim u Prapotnem, je sam vidu kakuò muoramo štantati za živjet. On sam je lahko konštatou, da za nas ni drugega izhoda, kot de se postavijo tajšni pogoji, de bi lahko naša djelovna sila šla na djelo u bližnje kraje onstran kunfina, kamor so nimar hodili. Troštamo se, de oblasti se bojo tega zavjedale, saj je tu uprašanje za nas živjenskoga pomjena.

ODLIKOVANJE

Naš šindik je u prisotnosti provincialnih oblasti podelil g. Pavša iz Oborč srebrno medaljo za njenega sina Pavša Natale, ki je padu med uojsko u Afriki.

SOVODNJE

HRBTENICO SI JE ZLOMILA

Ze več časa je od tega, kar je 48 ljetna Koceanici Marija iz Brce padla u spodnje prastore hiše, ker se je poderu pod in se udarila u hrbet. Ker so domaći mizili, de boju boječine henjače, so jo položili u pasteo in jo zdravili, ker je pa žena nimar buj kumrala in jo je hrbet nimar buj bolj, so jo pejali u špitau in tle so mjeđih konštatali, de ima žena zlomjen križ (hrbtenco) in se bo muorala zdraviti dva mejscia, če ne nastopijo komplikacije.

SLOVENSKA PISANA BESEDA

Ne bi dodajali, da je ta slovenski ustvarjalec preveden v glavne evropske jezike in njegova veljavnost danes izpričuje vso silo njegove osebnosti, ki je vse svoje življenje bila sprožilec naprednih isker v takratnem slovenskem svetu, da je Ivan Cankar bil osebnost, ki je kot borec stala v nekaterih obdobjih sama naproti vsej vladajoči avstrijsko podrepniški slovenski meščanski družbi.

In zadnji, ki je preživel vse tovariše, je bil Oton Zupančič (1878-1949). Rodil se je na Vinici v Beli krajini. Studiral je v Novem mestu, Ljubljani in na Dunaju. Začel je z zbirkijo »Čaša opojnosti«,

OTON ZUPANČIČ

nadaljeval z: Cez plan, Dumo, Samogovori, V Zarje vidove in po veliki osvobodilni vojni zaključil z Zimzelenom pod snegom.

Kdor bi se sprehodil po pesnikovih umotvorih, bi se lahko neprenehoma ustavljal ob njegovi raznovrstnosti. Res moderen izraz, za tiste čase še posebej. Popolnoma nekaj novega je bilo v njem.

»Vsa tenka, vsa mirna
je zarja večerna,
da vidim zvezde skozi njo...«

In še daje bi se lahko podali v pesnitvi »Manon Josipa Murna Aleksandrova:«

Grobovi tulijo...
šume in tulijo razpokani
kot nenasitna žrela, zevajoči...

Taka podoba je danes že manj nenačudna.

In če ne bi verjel v iskrenost vezi velike umetniške četvorice, bi jih lahko zasledil v gornji pesnitvi:

»Kaj pojete pomlad? Kaj vriskate prostost?

Poljé, kaj si tak polno sanj?
O polnoci prišel je k meni mračen gost,
in jaz vse mislim mislim nanj...
Škrjanček, polja cvet
to bil je vaš poet...«

Zupančič je zasutil z vso globino, kako mora biti onim, ki so jim:

»Od štirih do ene
od štirih do ene

.....
žareči žebli, žebli v očeh!«

Lahko bi seveda pri pesniku našli še premnogo ljudskih, belokrajskih motivov, nadalje med najmlajšim rodrom naj-

F. S. FINŽGAR

bolj znano pesem Cicibanov, prav tako bi lahko povedali še marsikaj o našem izrednem prevajalcu, ki nam je posredoval Shakespearja, kakor ga je redkokateri prevajalec zmogel posredovati kdaj nekemu narodu. Prav tako pomembna je bila njegova dejavnost kot upravnika slovenskega gledališča in tudi zadnje posmrtnovo obdobje, ko je začutil nujno spregovoriti znova:

»Ves poet, svoj dolg
Nimaš nič besed?«

Moderna, kakor imenujemo štiri velikane naše književnosti, je zasenčila s svojim pohodom premnoge. Ker se je to zgodilo, ne moremo nič za to, da mnoge, kljub njih samonikosti postavljamo za velikani.

Odbodje med dvema vojnoma, obdobje stare Jugoslavije ni bil čas slovstvene suše, vendar bi težko z gotovostjo govorili o evropskem povprečju. Vsekakor se je boj za dosego tega cilja nadaljeval.

Se pred nastopom moderne in z njo vred je zaživel skladno z izročilom mladoslovenskega pripovedništva Fran Saleski Finžgar. Z zgodovinskim romanom »Pod svobodnim soncem« nam je ustvaril nekaj podobnega, kakor Poljakom Henrik Sienkiewicz. Njegove povesti iz kmečkega življenja (Dekla Ančka, Beli ženin, Stric), so realistične. Finžgar nam je podaril tudi zelo uspele ljudske igre in v zadnjem času še knjigo spominov »Iz mladih dnja«.

Njegovo delo odlikuje težnja za resničnim prikazovanjem življenja, vendar bi težko rekli, da je bil to njegov edini namen. Nekje v notranjosti vsega njegovega prizadevanja začutimo neprestano težnjo, vzgajati ljudstvo.

Ob moderni se je razvil Ksaver Meško, ki je začel z naturalističnim romanom »Kam plovemo«. Uveljavil se je z novelistiko, z mladinskimi povestmi in ustvaril nam je nekatere resnično uspele podobe vaškega življenja.

Bolj odločna pisateljska osebnost bi bil Alojz Kraigher, čigar Kontrolor Škrobar nam prav tako še danes lahko vzbudi dovolj simpatij.

V zgodovini modernega evropskega človeka zapazimo dve zarezi, ki sta zapusti-

SREČKO KOSOVEL

li vidne posledice v književnosti vseh in tudi našega naroda. To sta dva dogodka: prva svetovna vojna in za njo oktoberška revolucija. Njima sledi gospodarske krize v obdobju med obema vojnami, nadalje prve znanlike novega spopada (Španska revolucionarna vojna, abesinski pohod) in nastanek fašističnih držav.

Razpoloženje v tem času nam je z modernimi sredstvi izpovedal kraški pevec Srečko Kosovel:

»Evropa umira.
Cujete to besedo: umira.
Zbesneli motor razvoja
brzi z električno naglico.
Nanj prikovani
evropski človek.
Evropa umira

Umetniki so se zazrli vase, bežali pred resničnim težkim življenjem in mnoge nove struge so priča razklanega človeka, ki je iskal rešitev za bolj človeško družbeno ureditev, ki je želel uničiti staro, ki je begal na vse strani, da bi dosegel novo. Ekspresionizem so imenovali umetniško strugo, v kateri je umetnik izražal iz svoje notranjosti predelane vtise; to je bila le ena izmed novodobnih književnih gibanj.

Tudi v versajski Jugoslaviji so ljudje preživljali brideč čase, ko se je poslavljala neka preživila družbena ureditev. Nasprotja med izkoriščanimi in vladajočimi so bila iz dneva v dan bolj ostra. Delavsko gibanje je rastlo iz leta v leto in se plemenitilo z znanstveno mislijo marksizma, leninizma; v letih tik pred udarnim spopadom je na široko prevzel vlogo edine vodilne sile, jugoslovenskih narodov.

V Sloveniji je od treh političnih sil najprej izgubila tla liberalno-nacionalistična politična smer slovenske buržauazi-

»MATAJUR«

IVAN TRINKO - ZAMEJSKI:

TOGA

Kadar pod večer sonce zlato
pošilja zadnji svoj nam svit,
in drevje se zlati košato
in kos prepeva v grmu skrit,
tedaj sprejam se v samoti
zamišljen v broj minulih dni,
prebridko čustvo se me loti
in v prsih srce me boli.

Na razvaline svoje sreče,
samoten sedem, nem, solzan,
in tešim srce krvaveče,
prepolno mnogih, bridkih ran.
Tedaj prihaja krasna deva,
upira lepe v me oči;
sočutna v njih solzica seva,
ki kakor biser se blesti.

In glej! V prijateljstvo iskreno
podaja roko prožno mi,
poljublja strastno in ognjeno
to čelo temno, tožno mi.
Potem nasproti vzhodu z belo
devica kaže mi roko,
in zopet glej! Čez lice velo
vesele solze mi teko.

Oj tam, oj tam na lepem vzhodu,
kjer mesec vstaja mi svetla,
oj tam so bratje mi po rodu,
za koje kri bi gorko dal.
Oj tam, oj tam je domovina,
po koji vzdaha mi srce;
tolaza tam mu je edina,
ko tožne misli ga more!

Naši stari običaji

Smrt in pogreb v Reziji

Vsak narod ima svoje običaje, ki spremiljajo človeka od rojstva do smrti, ob vesilih in žalostnih dogodkih. Tudi Rezijani imajo svoje običaje, ki se pa v marsičem razlikujejo od običajev v Beneški Sloveniji o katerih smo že pisali v preteklosti. Danes hočemo našim čitateljem opisati nekaj rezijanskih običajev ob smrti in pogrebu.

Pred smrtnjo bolnik čuje, da kje udari ali da kdo potrka na vrata. Včasih tudi kokoš poje kot petelin. Tako petje pomeni nesrečo čez tri dni in zato kokoš nadavno takoj ubijejo.

Mrlja varujejo. Molijo in mu govorijo: »Sia lodato Gesu Christo, duša tva! Bog ti no dobro pot!«

Kadar mrlja ogleda, kliče žlahoto. Uro ob njem ustavijo in tudi ogledalo odstranijo ali zakrijejo.

Krsto postavijo na »mrvtvi banki«. Na dno krste položi tri križe, rjuho in zglavnik. Tudi prstan, uhani, verižice in vsi spomini od poroke morajo v krsto in v jamo. Šele ko mrlja prekopljo, gredo h grobarju, da domaćim vrne nakit. Nadavno nakit potem prodajo in denar namenijo za maše.

Preden mrlja zabijejo, ga pridejo srodniki in sosedje kropit in se od njega poslovijo. Z ognjišča jemljejo oglje, da je nanj oljko in krsto pokadijo. Prosim jo ga odpuščanja: »Jaz te prosim pardoni!« Še glasneje govorijo in jočejo pri mrlji domači: »Ljubi moj mrtvec, lepi moj mrtvec, te prosim, pardonajmo si, kar smo imeli med sabo!«

Ko imajo krsto z mrljico zabito in jo nesejo iz hiše, naredijo z njo na pragu križ. Zunaj domači na ves glas jočejo in prosijo: »Ti nam pardonaj, mi pardonamo tebi, ti pardonaj nam! Ano Boh ti daj eno lehko pot za te na drugi svet!«

Nad jamo so položene navzkriž tri lopate in kramp, da bi ne hodil nazaj. Na krsto položijo v prtič zavito glavo prejšnjega mrljice. Grude vržejo na rajnega pred duhovnikom. Hkrati govorijo: »Boh daj lahko počivalo!«

Po pogrebu naredijo »mozinoc: riž in makarone, kruh in vino. Ako umrje kno veljavnejših ljudi, gredo k peku in kujo bel kruh za vsako hišo v vasi, kolikor je ljudi. Temu kruhu pravijo »dušaš.«

»Mozinoc« priredijo zato, da se bodo spoznali na onem svetu, ker so si tudi

Krutost tujine

Včasih se deček sredi tih noči z grozotnim krikom prebudi iz svojih sanj in tiba, nerazločna groza mu leže na dušo, kot grozoten občutek prihodnosti, kot, da bi koščena smrt dvigala nadenj svojo neusmiljeno koso. Z zadušenim jecljajem sredi tih noči prosi človek rešitve, pomoči. Strašna pošta, ki mu je v sanjah pretila, ostane zapečatena v njegovih mislih in dogodek, ki ga je tako presulin, postane včasih simbol njegovega življenja, tako se je tudi zgodilo mladeniču...

Mrak je legal na zemljo in v sladkem spanju je zazibal trudne ude ljudi. Sanjal je sladko mladenič sredi tih noči: dolgo pot je hodil, pot, ki ji ni bil konca; hitel je in znoj je tekel v potokih, toda vedno večja prostrana ravnina se mu je odpirala in je ginevala na obzoru. Pospešil je korak, toda moč so mu manjkale, koraki so pešali, končno je le dohodil pot, a na obzoru — je padel v hudo brezno... izmučen! Bil je čvrst, krepak mladenič, željan dela. Z radostnim srečem je sprejel breme, ki mu ga je Bog dodelil, ker močna je imel pleča. Sreča, opomnost človeka, ga je čarala in nada po lepem, sijajnem življenju mu je polnila srce. Bal se ni dela, ker krepak človek je bil. Pustil je prijatelje, pustil je družino, svojo zibelko, pustil je domovino,

dobro mater in šel v tujino iskat srečo. Videl je lepe kraje in tudi veselle ljudi, a kmalu je spoznal njih zoprnost, videl se je zasovražen, v vsakem pogledu je videl le skrito sovražnost.

Delal je zvesto od zore do mraka in se ni zavedal, da mu vsak dan tuja zemlja pije kapijo svoje krvi, da daje življenje tujim ljudim. Končno je dodelal Bolan, izmučen, razstrgan na obzoru svojega življenja se spomni na mater, svojo domovino, in se mu zdi, da rahli pomladanski veter mu nosi vroče pozdrave in vabilo od daljne domovine. Spomni se prijateljev, očeta, matere, sestrice in neznana moč ga žene, ga vodi z mislijo nazaj, nazaj v svojo domovino, na svoj dom, na planinski raj. In vrne se, a obstane.

»Čudo, kako se je spremenilo!« pomisli. Gre mimo prijatelja, a ta ga ne spozna. Sreča drugega, a niti ta ga ne spozna in zato ga on s hri pavim glasom nagovori:

»Kaj me ne poznas, žvan?«

»Oh ne, kdo si ti!«

»Kaj tako sem spremenjen, tvoj nekdanji prijatelj sem, Matija. Ali se ne spomniš?«

»Kako si se postoral, res, na prvi pogled te ni bilo mogoče spoznati, tako suhi si, bled. Kaj si prišel delat sedaj?«

»Matija je povesil glavo, truden je bil od dolgega hoda in sramoval se je pogledati v oči svojemu prijatelju, kajti razumel je, da nimam več pravice na tej zemlji, ker on jo je zatajil, on je dal svoje moči, svoje življenje tujim ljudim, ki mu je to povrnila z zaničevanjem in bolezni. Spomnil se je onega daljnega večera, onih sanj, dolge poti in — brezna. Strešel se je po vsem životu, ljubil je sedaj nadvise svojo rodno zemljico, in zgrudil se je v naročje svojega prijatelja, na svoji ljubljeni zemlji, med svojimi gorami, s smehljajem na ustnicah in z besedami: »O domovina, ti si kakor zdravje!«

Cerno Viljem

ZANIMIVOSTI

Kako nastane knjiga

Tiskarna je velika hiša, v kateri so prostori s tiskarskimi stroji, prostori za knjigoveznicu, pisarne in skladnišča. V skladniščih je veliko papirja, pripravljenega za tisk. V tiskarni tiskajo časnike, razne tiskovine in knjige. Poglejmo, kako nastane knjiga!

Pisatelj izroči tiskarni rokopis: to je spis, ki ga je sestavil pisatelj za tisk. Dokler ni bilo pisalnih strojev, je bil tak rokopis vedno napisan z roko. Zato se imenuje — rokopis. Sedaj pa je napisan navadno s strojem. Rokopis dobi stavec, da ga postavi na stavnenem stroju. To se pravi: iz kovinastih črk sestavi enak spis, kakor ga je dobil od pisatelja. Vrste postavljajo od desne proti levi. Nato spis razdeli na strani. Pri knjigah s slikami vstavi med vrste s črkami tudi kovinaste ploščice s slikami, ki jim pravimo »klipci«. Vse to delo se izvrši v oddelku, ki se imenuje stavnica.

Tako pripravljene strani izroči stavec v strojnico, kjer so tiskarski stroji. Žene jih elektrika. Na posebno ploskev na strojnih položi strojnik plošče — strani, ki jih je dobil iz stavnice. Stroj ima valje, ki se mažejo s tiskarsko barvo. Na tem stroju so tudi tiskovne pole papirja.

Ko je vse pripravljeno, vključijo električni tok, ki požene stroj. Stroj tiska: valji z barvo mažejo črke, na črke pa pritisca stroj papir, polo za polo. Najprej po eni strani, nato po drugi. Na vsem

Narodna iz Beneške Slovenije

Preozke so starzice

Preozke so starzice,
preduge so poti,
za iti do jubice moje,
predeleč mi se zdi.

Potku san na uokance,
se jubca prebudi.

Fuotar za junc

Fuotar za plemenske junc muora biti dobar, tuó se pravi, da muora imjeti nimar dobro seno. Poleg sena dajajte juncem, ki jih pripuščate, tudi zmjereno kuantiteto bjetule. U zimskem času naj bi se usak dan dajalo tudi po 1 do 2 kg korenjá. Močni fuotar naj bo narejen iz večjega števila močnih sostanc, kot iz vene, ječmena, pšeničnih otrobu, iz lanih, bučnih ali sončičnih tropin, iz fižolovega, grahovega ali bobovega zrnja.

Redno muorate dajati plemenskim juncem tudi mineralne sostance: na 50 kg žive teže dajajte na dan 10 gramu mineralnega fuotra, u katjerem je 10% živinske soli. Plemenskemu juncu dajajte tarkaj fuotra, da je nimar rejen, ne suh in ne preveč debú.

Otrob

Ce zmeljete pšenico, ušafate moko in otrobo. Kulko je moke in kulko je otrobu, zavesi od mljetvenega parcenta; ce meljete na 85%, pride rejč tuó, de ušafate 85%, iz 100 kilogramu 85 kg moke in 15 kg otrobu. Ce meljete na nižji parcent, je moke manj, otrobu pa več.

KAJ IMAJO OTROBI U SEBI? U zgoraj povjedanih 15 kilu otrobu je ena part debela, druga buj drobna, ena part pa je ku moka. Ta parva part je kruska, ta druga je kruskello, tista mokica pa tritello. U tistih 15 kg otrobu je ponavadi 8 kg debelih otrobu, 3 kg drobnih otrobu in 4 kg mokice.

To razmjerje pa ni nimar 'dnako in zavesi od suorte pšenice, od mljetvenega parcenta, od milinu in še od drugih reči. Buju ku je bas mljetveni parcent, več mokice imajo otrobi. Par mljetvenim parcentu 75 je u 25 kg otrobu 10 kg debelih otrobu, 4 kg drobnih otrobu in 11 kg mokice. Več ku je mokice u otrobih, bujši so.

Otrob muorajo biti nimar suhi in dobiti otrobi muorajo imjeti u sebi: 86% suhe sostance in 14% vode.

KAKUO SE SPOZNATO DOBRI OTROBI? Naši živinorejci vjedo, de zlo gajufajo z otrobi. Dostikrat se dogodi, de zmješajo pšeničnim otrobom rijeve otrobe, ki njemajo u sebi nobedne sostance. Dobre otrobe pa spoznate po tehlih znakih: farba muora biti ta prava, tuó se pravi, de muorajo imjeti farbo luskin zmljete pšenične suorte; dobar duh, buj močan, kot pšenična moka; okus (savor) muora biti sladek in podzobni se ne smije čutiti, de škriplje; en hektoliter nenabutanih otrobu muora vagat 24 kg, če so pa buj debeli pa 21 do 22 kg, če so pa zlo moknati, do 32 kg; med pravimi otrobi in mokico muora biti pravo razmjerje, kar se spozna, če poglobite roko med otrobe; iz otrobu potegnjena muora biti pokrita z mokico, če gih je bila roka suha.

Hiter preizkus nove sadne sorte

Narbuje hitro preskusite novo sadno sorto takuo, da jo precjepite na buj staro drevo iste vrste. Na takuo precjepljennem drevesu bo že u šterih ljetih prvi sad pokazu, če je dobro nepoznano sadno drevo.

IVAN CANKAR:

SVETO OBHAJLO

Petero nas je bilo. Sedeli smo za mizo in smo čakali. Spočetka samo se smejalj in razgovarjali, nato smo igrali domino, naposled smo se naveličali ter smo umolkili.

Najstarejši sestri je bilo trimajst let, najmlajšemu bratu pet. V srch pa smo bili starji: poznali smo skrb in strah.

Kadar so se zunaj oglašili koraki, smo se ozrl proti durim. Strmeli smo z velikimi očmi in odprtimi ustimi, sapa nam je zastajala.

»Prihaja!«

Koraki so utihnilii, spogledali smo se molče; oči so bile solzne, usta so se tresale.

Zelo smo bili lačni. Mračilo se je že, matere ni bilo. Pred dobro uro se je bila napotila bogvedi kam. Vedeli smo: kadar pride, prinesi kruha. Prav nič nismo dvomili. Kajti večerilo se je in zvečer je treba večerje.

Trd in strašen je otrok v svojem zaupanju. Zvečer je treba večerje. Neusmi-

ŽIVINOREJA

Pašniki

Dobra paša je narbuje za dobar kup in narbuje zdrau fuoter za mlado živino. Živina, ki nimar stoji u hljevu, prej ali potém oboli. Samo na paši se mlade živali lahko pravljivo za izpouniti velike zahteve, ki jim jih, kar užrastejo, postavljamo. Na paši živijo na fršnem in čistem ajarju, sijeo nanje zdravilni sončni žarki in jih rinforča frisen duh trave. Tam si razgibljejo noge in si utardijo mišice (muskolini), kosti in kite. Gibanje na paši poveča presnavljanie in telesu, poveča djelovanje pljuv in srca in jih sili, da se buj ku morejo razvijajo. Globoko dihanje na paši ne pusti, de bi se nabjerala sluz u dihalih in se rinforčijo žuci, posebno pa koža, ki se muora navadit kambiamentom timpa. Ce želite živino dougo in koristno nucati ji muorate že u mladosti ustvarit dobro riservo živiljenjske sile.

Pašnik za mlade živali muora imjeti dosti sonca in dosti trave. Posebno dobr si planinski pašniki z nadmorsko višino nad 1000 metru.

Mlade živali je trjeba počasi parvaditi. Kar so parvkrat na paši, se zdi, de nje do stoti pardobbe. Visoka pozicija alpskih pašnikov in težauno iskanje fuotra zahtevajo od živine dosti maltra in zatuó kar se varnejo iz planin je suha. Med zimo pa se na teži pokaže profit planin-

ske paše. Kar se drugo ljeto spet varnejo s plamin, so buj rejene.

Brez dobro urejenega pašnika ni dobre gospodarstva. Venč part naših pašnikov pa je na žalost zapuščenih. Nedenar skarbi zanje, usak jih le šrta, in zatuó ne dajajo kar bi muorli dati, če bi se zanje buj skarbijo.

Paša na pašnikih ne smije predougo trajati, ker živina popase preveč globoko, skoraj do korenin in zavoj tega se ruša posuši in se težkuó spet obraste. Poseb-

SADJARSTVO

Objeranje in razpošiljanje breskev

Breskev, ki jih boste prodali na domaćem trgu, obrite malo prej ku se začnejo mehčati, kar ušafajo ljevo zdrjelo farbo. Objerajte jih usak ali usak drugi dan. Ce objerate breskev preveč zguodaj, izgubijo dobar savor.

Ce pa četé pošiljati breskev buj deleč, kamor traja transport več dni, jih muorate potrgati tri do pet dni prej ku so zdrjelo, kar so sadovi še trdi in imajo še zdrjelo farbo.

Breskev trgajte samo z rokami in jih pokladajte u posode. Obrane breskev dobro preberite in sortirajte po debeluosti. Nezdrave, ranjene in preveč zdrjelle breskeve ponujajte za dom.

Za prenašanje in razpošiljanje breskev so narbuje praktične kištice »gajbice«. Te kištice so zgoraj buj široke kot spodaj. Dno mjeri 31x18 centimetru, pokróu pa 41x28 centimetru, a široki so 20 centimetru. Dešnice, iz katjerih so narejene kištice, so 4 milimetre debele in 4 do 5 centimetru široke, med njimi pa je tudi 3 do 4 centimetru distance. Zavoj večje trdi-

nosti odbijte ob vogalih s kratkimi plehastimi vezmi. Tajne kištice so zlo lahke in parpraune, ker se prazne lahko zložijo eno u drugo. Znotraj kištice obložite z ovojnem papjerjem in plejajte koncē navzven čez robe, potle breskev tesno uložite, konec papirja pa plejajte in pokrijte s pokrovom.

Za razpošiljanje buj finih breskev pa nujajte posebne lesene kištice, u katjerih je uložena samo ena ali dve varsti breskev, zavith u fin papjer. Breskev ložite nimar takuo, de je ardeči kraj sadou obarnjen pruot pokrovu. Breskev uložite tardnuó, de se med transportom ne premikajo in ne obtisnejo.

Breskev, ki so padle na tla ali ki so vederbane na kajno drugo vižo, njeso za razpošiljanje, ker začnejo hitro gniti in okuo njih potle zgnijojo še druge breskeve. Breskev je narbujoš objerati zjutraj, kar ni več rose in u poznih popoudanskih urah, kar je ajar že ohlajen. Od daža ali rose mokrih breskev ne objerajte, ker postanejo zlo grde.

Poljetno gnojenje sadounjakou

spajemajo.

Majhni kolobarji, ki jih vidimo par stajrešem sadnem drevju, so skoraj brez interesa in tud gnojenje in zalivanje tjeh kolobarjev ne pomaga nič, ker ni u tjem krogu tajnih korenin, ki bi muorale spremati redilne sostance in mokroto.

Gnojenje po trauniku s hlejskum gnojem ali artificijelni gnojili pomaga u parvem travam in plevetu ali podkulturnam, pru malo pomaga sadnemu drevju. Ce muora sadno drevje deliti hrano z drugimi rastlinami, je na usko vižo potrebitno močno gnojenje.

Narbujoš raste sadno drevje na obdeleni zemlji, ker tam je zemlja prezračena in razrahljana in je zatuó več vode u njej. Drevo, ki raste na traunku, se narbujoš pognoji s gnojnicu. Napravite zatuó okuo in okuo drevesa dve do tri varste jam ali globok zašč. U tiste jam

»Zvečer je treba večerje!« je rekla Francka.

Zunaj je še dremal večer, v izbi je bila noč. Naši oči so bile mlade in bistre, vajene teme. Pogledali smo se iz lica v lice – vsi smo bili starejši nego uro poprej.

Nismo se bili belih žena, ne vedomca, ne torklje. Nekoč sva šla z najmlajšo sestro mimo kozolca, ki je stal na samem; da tam straši so pravili. Pred kozolcem je stal trhel štor in se je čudno svetil – velik človek v goreči rjuhi. Držala sva se za roko, šla sva mimo in se nisva bala.

Ali vendar je bil strah v naših zgodaj postaranih, zgodaj izkušenih srch. Nekaj silnega se je dvigalo v daljavi do neba, blitovalo se je, zmerom više in ogromnejše, črno in strašno; že je skoraj zastiralo vse obzorje. Videli smo živiljenje in smo se ga bali...

Na jok nam je bilo, zahitel pa nihče ni. Kadar so nas tuji koraki zmotili in je bilo spet vse tiko v izbi in zunaj, se je oglasti v nas obup, tisti zreli, poslednji obup, kakor ga poznaše človek, ki ga je bilo obnemoglega živiljenje trešilo ob tlu.

»Saj niso šli k peku!« je rekla Hanica.

»K štancunarju so šli!« je rekla Francka.

»Pa če jim ne dajo?« sem rekel jaz.

Pogledali so me, kakor da sem bil izgrevoril čisto nerazumljivo, nadvse čudno besedo.

»Da bi jim ne dali?« je obstrmela Hanica.

Na jok nam je bilo, zahitel pa nihče ni.

Kadar so nas tuji koraki zmotili in je bilo spet vse tiko v izbi in zunaj, se je oglasti v nas obup, tisti zreli, poslednji obup, kakor ga poznaše človek, ki ga je bilo obnemoglega živiljenje trešilo ob tlu.

»Saj ne bo konca nikoli! Nikoli ne bo drugače! Mati ne pride, ne prinesi kruha – umrimo!«

Zunaj, mislim, da pred sosedovo hišo, je zavilil pes; žalosten, nategnjen glas je bil.

Použ djela škuodo na vartu

U daženih dneh se na dostih vartovih parkažejo použi, ki djelejo veliko škodo. Posebno radi razjedajo solato, fižol, grah an zejé. Rastlinam razjedajo listje ponori ali med dažjam podnevni, kar je pa sonce so skriti pod listjem. Použeu je več vrst, a narvečkrat se vid po vartovih pujske slijarje, ki so dougi 3 do 6 centimetru, sive farbe an so brez hiše. Tudi veliki vartni použi s hišico djela škodo na vartovih, a ne tarkaj ku tiste brez hiše.

De uničite použi, jih muorate pobjerati zvečer ali zjutraj, prej ku se skrijejo u skrivališča. Za jih nardit skrivališča položite na vartu majhne deske, strešno opeko (korac) ali velike liste zejá, buč, kumar in drugih, kjer jih podnevni, kar ne pada daž, lahko ušafate. Tudi jih lahko parvabite na koščke korenjá, jabolk, buč ali na solato in jih tam polovite. De ne pridejo spet na očiščene koncē, posujte okuo tehliči japočni prah ali pepel, ki po usakem dažju spet nasuje. Zlo hitro uničite použi z modro galico (solfato di rame), ki je zanje hud strup. Konč poškropite zvečer ali zguodaj zjutraj s 3% raztopino modre galice. Za usah 100 kvadratnih metru varta nute 5 do 6 litru te raztopine. Dobro je tudi, če potresete po vartu modro galico (prahu (90 gr. na 100 kv. m) ali mješanicu iz 20 parti kajnita in eno parti japočnega prahu, zvečer ali zguodaj zjutraj. Použi uničujejo tudi kokoši an race, če jih spustite na vart.

Djelo na njivi, pujo in vartu

NE CAKAJTE Z ŽETVIJO in požanite žito prej ku poponoma dozori u klasju, ker drugače boste mlatili prazno slamo. Zadnji čas je, de sejetje cinkvantin in ajdo (serežino), ker drugače težkuo dozori do jeseni. Sjerak muorate okopati in osuti prej ku požené cvetje in storž. Če je zastau u rasti in ima bijedo listje, pomagajte mu z guanom (50 kg solitra ali pa žvepleno kislega amonijaka na hektar).

KROMPIRISCE tudi dobro pregledajte, de jih ni napadu krompirjevec ali kloradski hrošč (dorifora). Ce ušafate tega škodljika muorate tuó sobit povjetati inšpektoratu od agrikulture.

Zguodnji krompir muorate izkopati, dober je krompjerjeuka še malo zelen, posebno, če je pardjelek namenjen za sjeime. Parpravite use potrebno za izkopavanje zguodnjega krompirlja: orodje, žake in klijet. Krompjer za sjeime odberite kar ga kopate od grmu, ki ste jih že prej senjali kot narljeuše.

NA VARTU. Ob tjem času muorate zelenjava dobro zalivati. Presadite karfjolo, pozno zejá in zeleno, ki ima debelo korenino. Sejte spet korenje za jesen. Čas je tudi de sejetje brokulje, ardeči lidrik, cikorijo in endivijo. Pobrati muorate sjeime peteršilja, zeleno (sedano), lidrika in drugih vartnin, de se ne preveč posušijo, ker drugače se zgubi use sjeime. Zavoj tega pobjerajte sjeime zguodaj zjutraj ali kadar je oblačno.

naličje gnojnice, katjeri ste primješali malo kalijeve soli. Dobro gnojilo je tudi nitrofoskal, ki ga raztopite 30 do 40 dkg u 100 litrih vode.

Odgovorni urednik: *Tedoldi Vojmir*
Tisk: *Tiskarna L. Lucchesi - Gorica*

»Lačen je pa cvilil!« je rekla sestra.

Takrat je najmlajši brat nenadoma naglas zajokal; njegov jok je bil čisto podoben tistemu civiljenju.

»Nehaj!« se je razljutila sestra; ali tudi v njeni besedi je bilo ihtenie; gledali smo na mizo, vsi smo trepetali.

»Pogledam na cesto! sem rekel.

»Kaj bi gledal? Ne pride prej... če še kdaj pride!...«